

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN**

Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

REISMILE

**VETTESTAD NORDRE, 44/11,
KONGSBERG, BUSKERUD**

INGAR M. GUNDERSEN

Oslo 2011

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO**

Gårds-/ bruksnavn Vettestad Nordre	G.nr./ b.nr. 44/11
Kommune Kongsberg	Fylke Buskerud
Saksnavn Nydyrking, Vettestad Nordre	Kulturminnetype Reismile
Saksnummer (arkivnr. Kulturhistorisk museum) 2009/18135	Tiltakskode/ prosjektkode 430181
Eier/ bruker, adresse Lars Halvard Wetterstad, Wetterstadveien 52, 3647 Hvitvingfoss	Tiltakshaver Lars Halvard Wetterstad
Tidsrom for utgravning 29. – 30. juni 2010	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum UTM sone 33 (EUREF89/WGS84) N: 6610719, Ø: 206515
ØK-kart	ØK-koordinater
A-nr. 2010/101	C-nr. C57538
ID-nr (Askeladden) 131420, 131435, 131436, 131438	Negativnr. (Kulturhistorisk museum) Cf. 34246
Rapport ved: Ingar M. Gundersen	Dato: 01.03.11
Saksbehandler: Håkon Glørstad	Prosjektleder: Jostein Bergstøl

SAMMENDRAG

I november 2009 gjennomførte Buskerud fylkeskommune kulturminneregistreringer ved Vettestad Nordre i Kongsberg, Buskerud, i forbindelse med søknad om nydyrking av 14 dekar på gbnr 44/11. Under registreringen ble det dokumentert fem kullgroper og et mulig dyrkningslag, hvorav en av gropene lå utenfor planen. De øvrige fire kullgropene lå svært tett og i system rundt en svak forhøyning i terrenget, noe som indikerte at noen av gropene kunne ha hatt en eldre bruksfase som fangstgroper. De fire kullgropene ble gjenstand for arkeologiske undersøkelser i regi av Kulturhistorisk museum. Det ble imidlertid konkludert med at de fire kullgropene snarere var del av en større reismile fra nyere tid, som utgjorde den ovenfor nevnte forhøyningen gropene var organisert rundt. Kullgropene ble dermed avskrevet.

Forsideillustrasjon: Snitt gjennom en av gropene (S4), med ytterligere en grop (S3) i bakgrunnen, sett mot vest. Til venstre i profilen ses rester etter miledekket og markante kullholdige lag. Foto: Ingar M. Gundersen (Cf.34246:3).

INNHold

1. BAKGRUNN OG TIDSROM FOR UNDERSØKELSENE.....	2
2. TERRENGBESKRIVELSE	3
3. UTGRAVNINGEN.....	3
4. AVSLUTTENDE KOMMENTARER.....	7
5. VEDLEGG	8
5.1. Strukturliste	8
5.2. Kullprøver.....	8
5.3. Fotoliste.	9
5.4. Tegninger	10
5.6. Kart.....	11

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING AV REISMILE

VETTESTAD NORDRE, 44/11, KONGSBERG, BUSKERUD.

INGAR M. GUNDERSEN

1. BAKGRUNN OG TIDSROM FOR UNDERSØKELSENE

I forbindelse med søknad om nydyrking av 14 dekar på Vettestad Nordre, gjennomførte Buskerud fylkeskommune kulturminneregistreringer i 10. november 2009. Fylkeskommunen konkluderte med funn av fem kullgropor og et mulig dyrkningslag, hvorav en av gropene (id 131440) lå utenfor planområdet. De øvrige fire kullgropene lå organisert rundt en mindre forhøyning i terrenget, som fremsto som en lav sandmo. Dette kunne indikere at gropene kunne ha en eldre bruksfase som fangstgropor, eller at sandmoen kunne være det sentrale aktivitetsområdet i forbindelse med kullbrenningen. Det ble under registreringen stukket med jordbor på plataet, men kull ble imidlertid ikke påvist. Fylkeskommunen tilrådte at de fire kullgropene (id 131420, 131435, 131436 og 131438) og det mulige dyrkningslaget (id 134244) ble frigitt med vilkår om arkeologiske utgravninger. Kulturhistorisk museum sluttet seg til fylkeskommunens tilrådning, men anbefalte frigivning uten vilkår for det mulige dyrkningslaget.

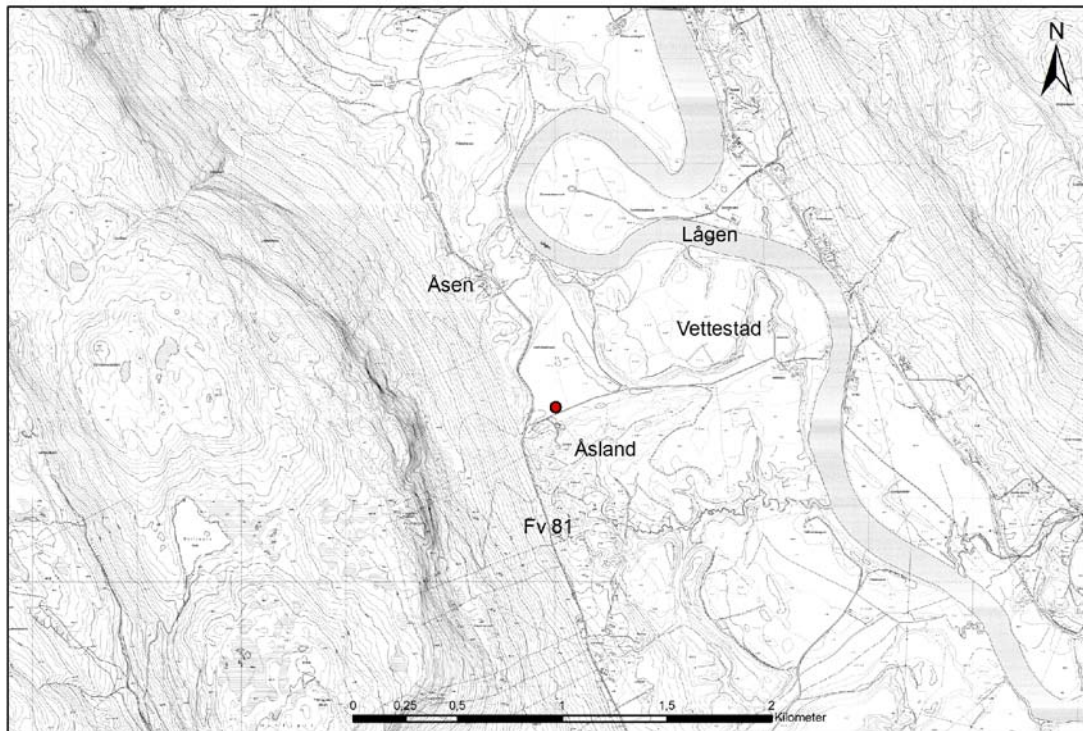

Figur 1: Grop S3 med S2 i bakgrunnen til høyre, sett mot sørvest. Reismila til venstre i bildet. Foto: Ingar M. Gundersen (Cf.34246:6).

Arkeologiske undersøkelser av de fire registrerte kullgropene ble utført av Ingar M. Gundersen 29. – 30. juni 2010. Det ble benyttet 2 dagsverk i felt.

2. TERRENGBESKRIVELSE

Flatt skogsterreng med tidvis tett og råttan granskog, og åpne furumoer med frodig undervegetasjon av bregner, lyng og rogn. Planområdet ligger i en elvedal, som omkranses av relativt bratte og høye bergpartier på to sider. Undergrunnen domineres av sandavsetninger.

Figur 2: Oversiktskart over Vettestad. Lokaliteten er markert med rødt. Kart: Ingar M. Gundersen.

Reismila lå ved overgangen mellom et parti med tett granskog i nord og nordvest, og med noe mer åpen furuskog i nordøst. Mot sør var det tidvis tett blandingskog. Selve mila var tett bevokst med furu, bjørk og gran, og med undervegetasjon av blåbærlyng og unge grantrær.

3. UTGRAVNINGEN

En sentral problemstilling for undersøkelsene var hvorvidt de registrerte kullgropene kunne ha en eldre bruksfase som fangstgrop, og det ble derfor lagt opp til maskinell snitting av alle fire. Den første dagen i felt gikk med til å gjenfinne gropene, og dokumentere disse i plan. Alle gropene ble gjenfunnet, og fylkeskommunens nummerering fra registreringen ble opprettholdt i det videre arbeidet. S1 lå lengst i sør og fra denne gikk det et 12 meter langt markant søkk i terrenget i en svak bue rundt sandmoen mot S2 i nord-nordvest. S2 lå kun 3-4 meter fra S3 i nordøst. Fra S3 var det kun 4 meter til S4 i øst-nordøst.

Figur 3: Nordvestre ytterkant av reismila, med grop S2 i forgrunnen og den omsluttende grøfta til høyre. Sett mot sør-sørøst. Foto: Ingar M. Gundersen (Cf.34246:8).

Det ble lagt merke til at gropene lå svært tett, og hadde en tilsvarende organisering rundt den sentrale sandmoen, med en side skåret inn i denne. Ingen av gropene hadde voller, selv om S2 kunne ha svake indikasjoner på dette. S1, S3 og S4 hadde også tilsvarende dimensjoner med 4 - 5,5 meter i ytre diameter, men med noe varierende utforming. S2 hadde en største diameter på 3 meter. Mens S3 så ut til å ha en rektangulær form mot bunn av gropa, var de øvrige runde eller ovale. Mellom S1 og S2 var det flere mindre forsenkninger i det omtalte søkket. Til tross for at gropene var noe innrast, fremsto de likevel med skarpe nedskjæringer og var fortsatt ganske dype. Med tanke på at undergrunnen består av løse sandholdige masser, ville man kunne forvente en mer framskreden erosjon i kantene. S1, S3 og S4 hadde dybder på opptil 1,1 – 1,7 meter, mens S2 var 0,7 meter dyp. Disse forholdene skapte noe tvil om tolkningen av anlegget, men det ble besluttet at en endelig avklaring likevel best kunne oppnås ved en maskinell snitting.

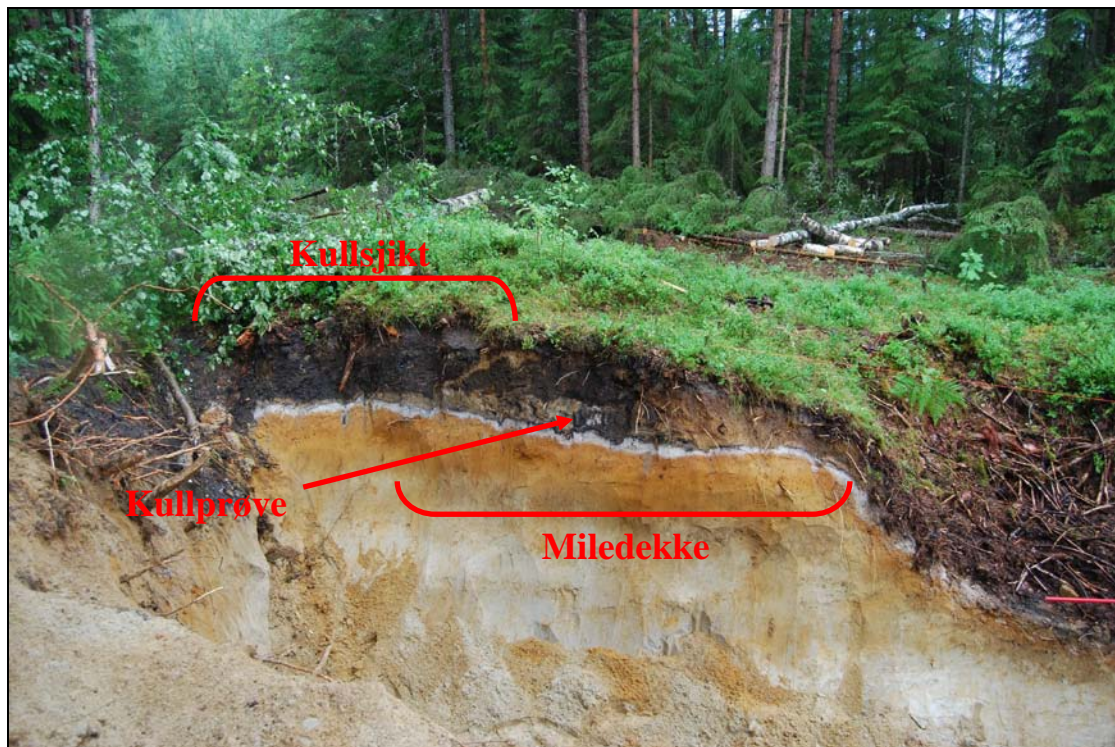
En lengdeprofil ble lagt opp gjennom S4 fra nordøstre ytterkant og inn i sandmoen i sørvest. Under gravningen ble det observert at gropa var uten kull. Vollmasser kunne heller ikke spores på flaten inntil gropa i nordøst, men at dette kunne dokumenteres i det stigende terrenget oppover sandmoen. Normalt sett vil kullgroper ha tydeligst voll i nedkant, mens det ofte kun kan observeres en nedskjæring i stigende terreng. Profilen innover i sandmoen ble derfor utvidet og det fremkom da et tykt og svært markant kullsjikt med store og svært godt bevarte kullbiter. Det ble dermed klart at sandmoen er restene etter en kullmile fra nyere tid, nærmere bestemt en såkalt *reismile*. Resimiler er generelt antatt å være fra nyere tid, nærmere bestemt fra 1600-tallet og oppover i tid, og er dermed ikke automatisk freda. De omtalte vollmassene på oversiden av grop S4, er snarere spor etter miledekket som har omkranset reismila.

Tolkningen ble bekreftet av prøvestikk med spade sentralt på sandmoen, hvor det fremkom tykke kullholdige lag. Rundt reismilene kan det ofte observeres dype grøfter eller gropene, som til forveksling kan ligne kullgropene. Grøftene og gropene stammer fra uttak av sand til miledekket, og omkranser gjerne hele anlegget. Hvordan de fremstår på overflaten, avhenger imidlertid av forholdene etter at mila ble revet. De registrerte kullgropene kan dermed avskrives, og er snarere tilknyttet reismila. At gropene ikke er fylt igjen av masser fra virksomheten på mila, men er konstruert inn i milas ytterkanter, taler også imot muligheten for at de kan være eldre kull- eller fangstgropene. Mens det ikke kunne observeres spor etter en omsluttende grøft under snittingen av S4, kan det ovenfor nevnte avlange søkket mellom S1 og S2 defineres som dette. Den maskinelle snittingen ble dermed avsluttet, og det videre arbeidet begrenset til grunnleggende dokumentasjon av mila.

Figur 4: Profil gjennom grop S4, sett mot vest. S3 ses i bakgrunnen. Til venstre for nedskjæringa i profilen ses miledekket, og kullsjiktet ytterligere til venstre. Foto: Ingar M. Gundersen (Cf.34246:3).

Reismila har hatt en tilnærmet sirkulær utforming, og måler ca. 15 x 17 meter hvis man kun tar utgangspunkt i selve mila. Med grøftene og gropene måler strukturen ca. 20 x 23 meter. Målt ut ifra strukturens nordvestlige ytterkant, ved S2, er den ca. 1,2 meter høy målt i forhold til det opprinnelige bakkenivået. I vest har det vært gravd en markant grøft, som terminerer i S1 i sør og S2 i nordvest. I nord og nord-nordøst har ytterligere to markante gropene vært gravd, mens det i sørøst og øst ikke var spor etter verken grøfter eller gropene. De resterende sporene etter miledekket var over en meter bredt i profilen ved S4 og 30-40 cm tykt. Kullsjiktet innenfor dette var opptil 50 cm tykt. En kullprøve ble tatt ut fra miledekket i profilen. Det opprinnelige bakkenivået stiger noe i profilen opp under reismila, noe som forklarer variasjonen mellom høyde i overflaten og i profil, men er i det store og hele tilnærmet flatt.

Figur 5: Kullsjikt og miledekke i reismila sett i profil, med tilknyttet grop S4 i høyre bildekant. Sett mot vest-sørvest. Foto: Ingar M. Gundersen (Cf.34246:5).

Figur 6: Reismila sett mot sørvest, med S4 i venstre og S3 i høyre bildekant. Foto: Ingar M. Gundersen (Cf.34246:10).

4. AVSLUTTENDE KOMMENTARER

I løpet av to dager ble fire registrerte kullgroper undersøkt på Vettestad Nordre i Kongsberg. Alle kullgropene ble avskrevet, og omdefinert som tilknyttet en uregistrert reismile som var sentralt plassert mellom gropene.

Under kulturminneregistreringene i regi av Buskerud fylkeskommune i 2009 ble imidlertid en femte kullgrop (id 131440) også registrert, som lå umiddelbart utenfor planområdet. Plasseringen av denne ca. 20 meter vest for reismila tyder på at den ikke har hatt en direkte tilknytning til reismila. Det kunne heller ikke observeres spor etter en kullmile i umiddelbar tilknytning til denne. Til tross for at de fire øvrige kullgropene ble avskrevet, bør man derfor likevel opprettholde muligheten for at id 131440 kan være en kullgrop.

5. VEDLEGG

5.1. STRUKTURLISTE

Kullgrop	Før utgravning					Etter utgravning		Kullag					Merknader
	Ytre diam	Indre diam	Dybde (m)	Form i flate	Form på gropa (bunn)	Ytre diam	Indre diam	Faser	Form, plan i bunn	Bredde (m)	Tykkelse (cm)	Bunn	
S1	5,5 x 4,6 m.	-	1,7	Tilnærmet rund	Rund	-	-	-	-	-	-	-	Avskrevet
S2	3 x 2,5 m.	-	0,7	Oval	Avlang og avrundet	-	-	-	-	-	-	-	Avskrevet
S3	4,7 x 4 m.	-	1,1	Tilnærmet rektangulær	Rektangulær	-	-	-	-	-	-	-	Avskrevet
S4	4 x 2,9 m.	-	1,3	Oval	Oval	-	-	-	-	-	-	-	Avskrevet

Str. nr.	Type	Kontekst	Form	Dimensjon (m)	Høyde (m)	Element/fyll	Kommentar
S5	Reismile		Rund	15 x 17	1,2 (0,5 i profil)	Tykke sandblanda kullmasser, med lyse gråbrune sand- og kullholdige masser i ytterkant.	Kullprøve fra miledekket

5.2. KULLPRØVER

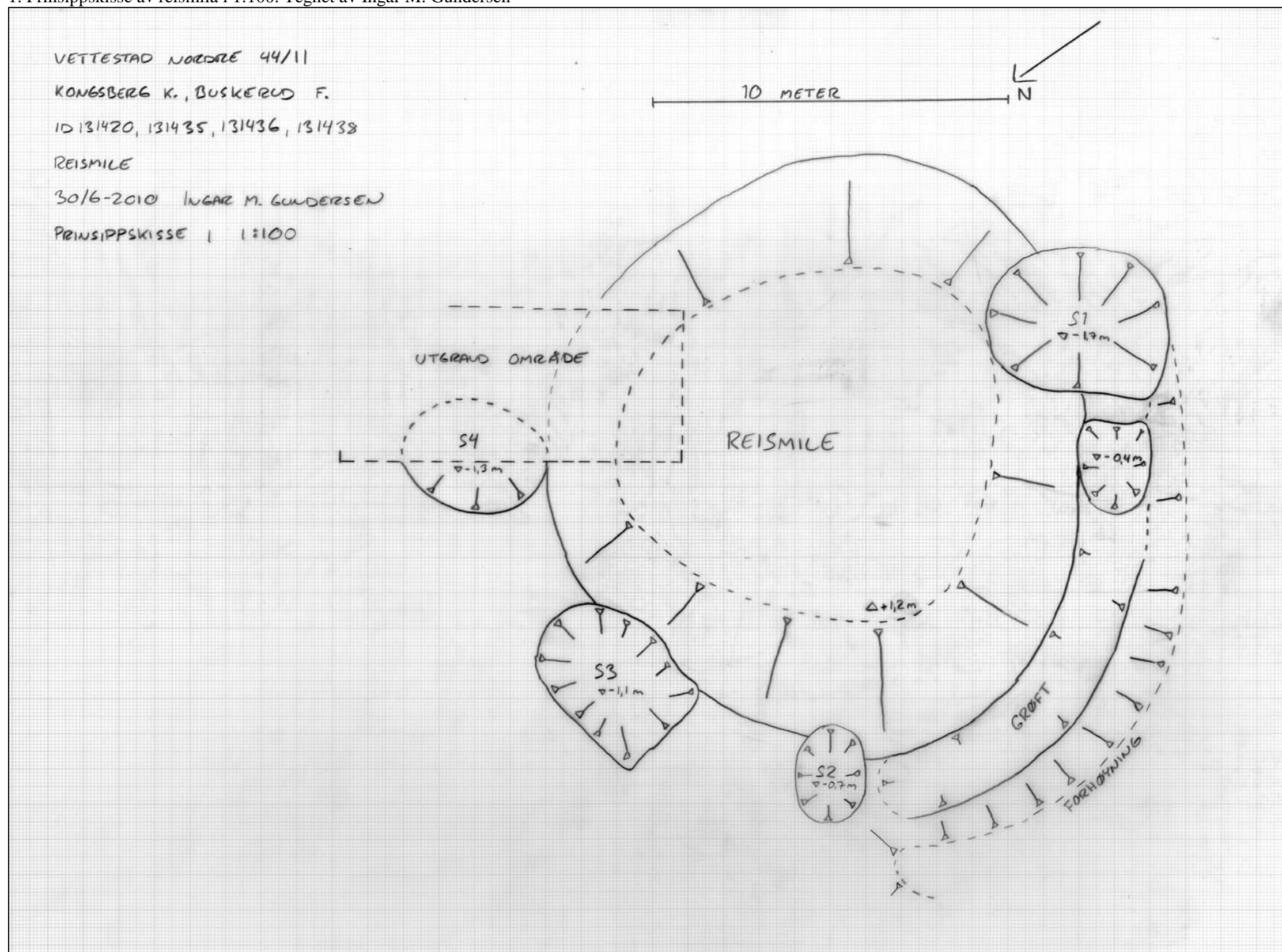
Prøvenr.	Kontekst	C-nr.	NTNU Lab.nr.	Type	Gram	Treslag	Kommentar	C14-dat.
KP1	Fra miledekket på reismila, tatt ut fra profilen gjennom S4	C57538			46,2	Ikke vedartsbestemt	Tatt ut som et komplett stykke med bark	Ikke datert

5.3. FOTOLISTE.**Fotoliste, Negativnr. Cf. 34246**

Cf. 34246	Motiv	Retning mot	Fotograf	Dato
1	Grop S4 i plan før snitting	Nordvest	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010
2	Grop S4 i plan før snitting	Nordøst	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010
3	Profil gjennom S4, med S3 i bakgrunnen	Vest	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010
4	Profil gjennom S4, bunnen	Vest-sørvest	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010
5	Profil gjennom S4, kull og miledekke i reismila	Vest-sørvest	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010
6	Grop S3 (i forgrunnen) og S2 8 (i bakgrunnen)	Sørvest	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010
7	S2 med milegrøfta i høyre bakkant	Sør	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010
8	S2 i forgrunnen, med reismila i bakkant og milegrøfta til høyre	Sør-sørøst	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010
9	S1 med milegrøfta i bakkant og reismila til høyre	Nord-nordvest	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010
10	Reismila, med S4 til venstre (snittet) og S3 til høyre.	Sørvest	Ingar M. Gundersen	30. juni 2010

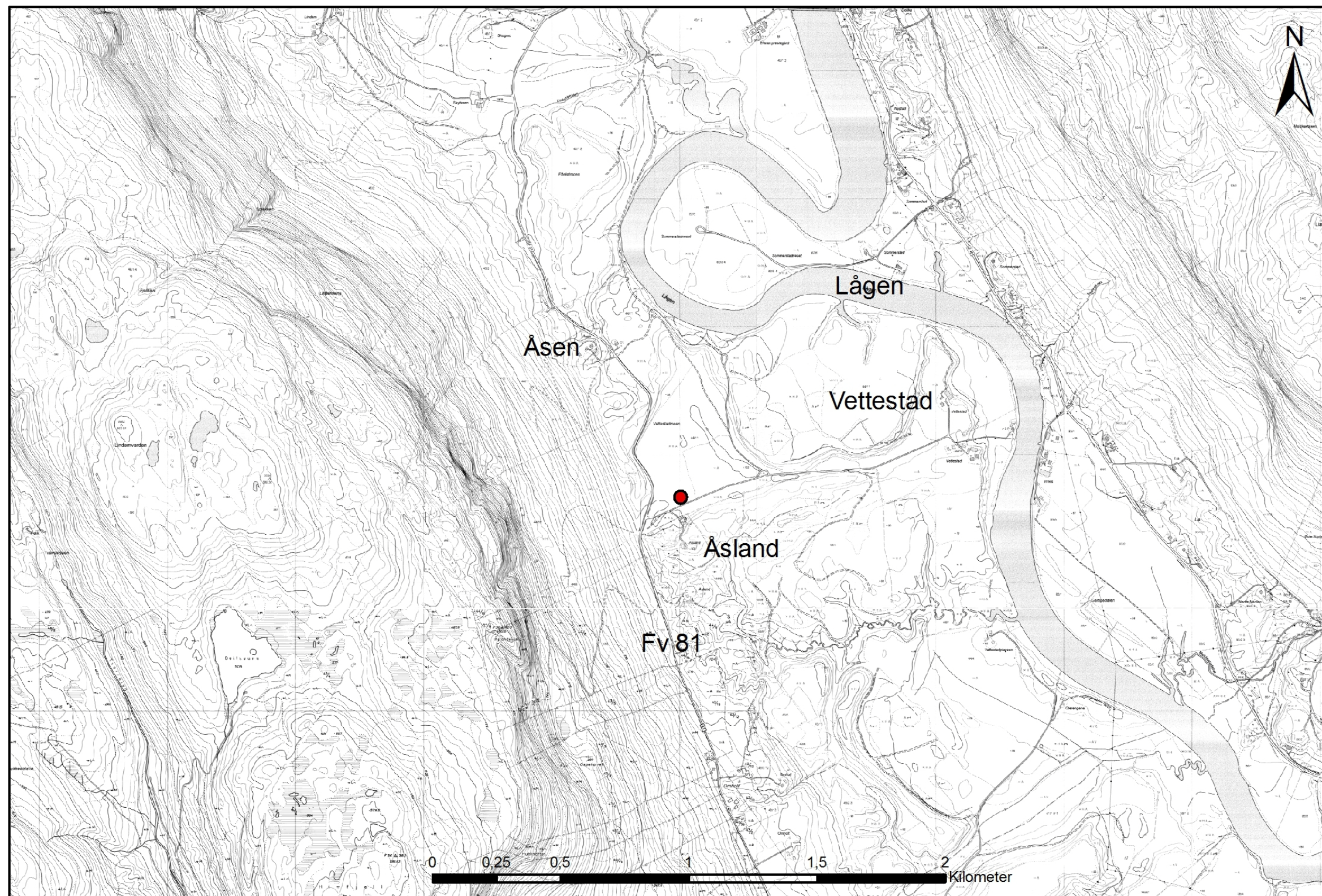
5.4. TEGNINGER

1. Prinsippskisse av reismila i 1:100. Tegnet av Ingar M. Gundersen

5.6. KART

1. Oversiktskart over Vettestad. Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert av Ingar M. Gundersen.

2. Oversiktskart over Kongsberg og Vettestad. Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert av Ingar M. Gundersen.

